

Besluit van Gedeputeerde Staten van Utrecht

Onderwerp	Vergunning beheer en schadebestrijding	Datum	20 juli 2024
Zaaknummer	Z-PU-2024-001479	Team	Vergunningverlening Natuur en Landschap
Briefnummer	D-PU-2024-00015945	Van	Servicebureau
Uw referentie	-	Telefoonnr.	030 258 91 11
Ontvangstdatum	8 juli 2024	E-mail	servicebureau@provincie-utrecht.nl
Bijlage(n)	-		

Provincie Utrecht, Team Natuur en Landbouw (hierna: aanvrager), heeft op 8 juli 2024 een aanvraag ingediend voor een omgevingsvergunning in het kader van de Omgevingswet voor een flora- en fauna-activiteit. De aanvraag heeft betrekking op activiteiten in de omgeving van Leusden (hierna: plangebied) en heeft zaaknummer Z-PU-2024-001479.

1. Besluit

We hebben besloten, gelet op het bepaalde in de Omgevingswet (hierna: wet) en het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: Bal);

- Een omgevingsvergunning te verlenen van de verbodsbepalingen die genoemd zijn in het artikel 11.46 van het Besluit activiteit leefomgeving, voor zover dit betreft het opzettelijk vangen en verstoren van een specifiek individu van de soort wolf voor de periode: vanaf vier weken na bekendmaking van dit besluit tot 10 juli 2025;
- Een omgevingsvergunning te verlenen van de verbodsbepaling genoemd in artikel 11.47, van het Besluit activiteit leefomgeving voor zover dit betreft het anders dan voor verkoop vervoeren en onder zich hebben van een specifiek individu van de soort wolf voor de periode: vanaf vier weken na bekendmaking van dit besluit tot 1 januari 2025;
- Een omgevingsvergunning te verlenen van de verbodsbepalingen die genoemd zijn in artikel 11.48, van het Besluit activiteit leefomgeving voor zover dit betreft het gebruik van middelen voor het vangen middels het gebruik van niet-selectieve middelen van de soort wolf voor de periode: vanaf vier weken na bekendmaking van dit besluit tot 1 januari 2025.

Commented [AO1]: Aanvrager heeft mondeling aangegeven dat de geografische begrenzingen verschillen vwb de activiteiten verdooven en zenderen vs negatief conditioneren. Hiervoor ontvangen wij nog nadere informatie.

Commented [AO2]: Door onderscheid te maken in einddata wordt mogelijk de vangactie te begrenzen terwijl eventueel aanvullend negatief conditioneren nog kan plaatsvinden.

Commented [BZ3]: Als één van de andere 7 wolven gevangen wordt moet die ook verdoofd en verplaatst worden

- Een omgevingsvergunning te verlenen van de verbodsbepalingen die genoemd zijn in artikel 11.72, van het Besluit activiteit leefomgeving voor zover dit betreft het zich buiten gebouwen te bevinden met klemmen voor de periode: vanaf vier weken na de bekendmaking van dit besluit tot 1 januari 2025.
- Als toegestane middelen aan te wijzen soft catch leghold traps (pootklemmen met rubberen 'pads'), het gebruik van een verdovingsgeweer en een paintballgeweer van het type FN-303 (of vergelijkbaar).

Check: specifieke vereisten vwb gebruik geweer (o.a. jachtveldcriterium), noodzakelijk?

Aan deze omgevingsvergunning op grond van de Omgevingswet hebben we voorschriften verbonden (bijlage 1). Deze voorschriften maken integraal deel uit van deze omgevingsvergunning.

Zorgplicht en melden ongewoon voorval op grond van de Omgevingswet

Naast de voorschriften uit de omgevingsvergunning zijn ook de algemene en specifieke zorgplichten uit de Omgevingswet direct van toepassing op de binnen het plangebied uit te voeren flora en fauna-activiteiten. In dit geval dient u zich te houden aan de zorgplicht zoals bedoeld in artikel 11.27 van het Besluit activiteiten leefomgeving.

Ook dient u rekening te houden met het melden van een ongewoon voorval als bedoeld in artikel 11.34 van het Besluit activiteiten leefomgeving. In die gevallen dat er tijdens het uitvoeren van de flora- en fauna-activiteiten onverwijd een gebeurtenis plaatsvindt die direct significante gevolgen heeft voor de natuur, dient u direct contact op te nemen met de RUD Utrecht.

Hieronder kunt u lezen waarom we dit besluit genomen hebben.

2. Motivering van het besluit

2.1 Omschrijving van de aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op activiteiten in de omgeving van Leusden. Een grafische weergave van de locatie van het plangebied is opgenomen in bijlage 2.

Het Wolvenmeldpunt van de Zoogdierverseniging ontvangt vanaf 10 mei 2023 bijna dagelijks meldingen van een specifieke wolf op de Utrechtse Heuvelrug, die mensen en honden tot dichtbij benadert. Dit is volgens deskundigen onnatuurlijk en potentieel gevaarlijk gedrag dat vraagt om interventie. Aanvrager heeft de Zoogdierverseniging gevraagd om duiding van recente situaties, een advies voor vervolgstappen en een plan van aanpak voor het negatief conditioneren van deze wolf.

Hoewel de ontmoetingen tussen de mens en de wolf tot op heden niet tot fysiek letsel hebben geleid, wordt de gehele situatie door internationale deskundigen als potentieel gevaarlijk gezien. Aanvrager wil zowel een verandering in het gedrag van de wolf teweeg te brengen als optreden vanuit oogpunt van veiligheid voor bezoekers van natuurgebieden. Om deze reden wil aanvrager de betreffende wolf, een reu die genetisch bekend is als GW3237m, in overeenstemming met het advies van verschillende (internationale) deskundigen, een serieuze poging ondernemen dit individu te vangen, te zenderen en indien nodig aanvullend negatief te conditioneren.

Commented [BZ4]: In de 'aanvraag' stond krijtprojectielen, de projectielen voor de FN bevatten latex (bij kleur). Maar in geval van zenderen is geen kleur nodig en kan je de bismuth-variant gebruiken.

Commented [BZ5]: Ja het is een geweer volgens de wet, er worden alleen projectielen verschoten en geen munitie.

Commented [ES6R6]: En draagverloven op grond Wet wapens en munitie.

Commented [ES7]: Belangrijk dat het gebied waarvoor je de vergunning verleend specifiek aangeduid en afgegrensd is. Hier zat de voorzieningenrechter in Gelderland strak op (idem voor eerder verleende paintball voor NPDPV).

Commented [ES8]: **van dit specifieke individu GW3237m**

Aanvrager verzoekt om een omgevingsvergunning gezien de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 11.46, 11.47, 11.48 en 11.72 van het Besluit activiteit leefomgeving voor wat betreft de soort wolf (*Canis lupus*), voor de periode van 16 juli 2024 tot en met 9 juli 2025. Het plan van aanpak² dat op verzoek van aanvrager door de Zoogdiervereniging en in overleg met internationale wolvendeskundigen werd opgesteld en dat werd aangeleverd als bijlage bij de vergunningaanvraag, vormt bijlage 2 bij dit besluit.

2.2 Gevolgde procedure

We hebben de aanvraag behandeld volgens afdeling 16 van de Omgevingswet en afdeling 4.1.1 van de Algemene wet bestuursrecht. Op 12 juli 2024 en <datum> werd ter beoordeling van de vergunningaanvraag aanvullende informatie ontvangen.

2.3 Toetsingskader

De wolf (*Canis lupus*) is aangewezen als strikt beschermde soort in het Verdrag van Bern en in Bijlage II en IV van de Habitatrichtlijn. In Nederland is de soort beschermd via de verbodsbepalingen uit artikel 11.46, eerste lid, van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal).

Op basis van artikel 5.1, tweede lid, onder g, Omgevingswet is het verboden om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit te verrichten voor zover het gaat om bij Algemene maatregel van bestuur genoemde gevallen.

Uit artikel 11.46, eerste lid, aanhef en onder a en b, van het Bal volgt dat het verbod uit artikel 5.1, eerste lid, onder g, Omgevingswet geldt voor het opzettelijk vangen en verstoren van voor in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onder a, bij de habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het verdrag van Bonn.

Artikel 11.47, eerste lid, sub b, Bal verbiedt het om zonder omgevingsvergunning, om een andere reden dan verkoop, onder zich hebben of vervoeren bovengenoemde dieren.

Op basis van artikel 11.48, aanhef en onder a, van het Bal volgt dat het verbod uit artikel 5.1, eerste lid, onder g, Omgevingswet geldt voor het voor het vangen middels het gebruik van niet-selectieve middelen waartoe in ieder geval behoren: a.de middelen, genoemd in bijlage VI, onder a, bij de habitatrichtlijn.

Op basis van artikel 11.72, aanhef en onder b, van het Bal is het verboden zich buiten gebouwen te bevinden met klemmen als moet worden aangenomen dat die middelen of materialen zullen worden gebruikt voor het doden of vangen van dieren.

Artikel 11.75, eerste lid, Bal geeft aan met welk doel een geweer mag worden gebruikt ter uitvoering van de wet. Het gebruik van een verdovingsgeweer of paintballgeweer voor het vangen, respectievelijk opzettelijk verstoren (negatief conditioneren) is hierin niet genoemd.

Artikel 11.79 van het Bal bevat eisen waaraan het geweer dat wordt gebruikt ter uitoefening van deze wet moet voldoen.

5.1.2.e 5.1.2.i en 5.1.2.e 2024. Plan van aanpak voor het negatief conditioneren van wolf GW3237m op de Utrechtse Heuvelrug. Rapport 2024.20. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

Op grond van artikel 8.74r, eerste en tweede lid van het Bkl worden aan een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit voorschriften verbonden over de te gebruiken middelen en worden alleen middelen voorgeschreven die nadelige gevolgen voor het welzijn van dieren voorkomen of, als dat niet mogelijk is, zoveel mogelijk beperken.

Op 13 april 2023 zijn een addendum en bijbehorende nieuwe "Interventierichtlijnen voor probleemsituaties en probleemwolven" (hierna: IPO-interventierichtlijnen) gepubliceerd die volgen op en deel uitmaken van het Interprovinciaal wolvenplan van 24 januari 2019.

2.4 Toetsing omgevingsvergunningsvoorwaarden

We kunnen de omgevingsvergunning voor de Omgevingswet alleen verlenen als voldaan is aan de voorwaarden uit artikel 8.74l van het Besluit kwaliteit leefomgeving:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing (alternatievenafweging);
- er is een geldig wettelijk belang (belangenafweging);
- er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de wolf in diens natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (ecologische beoordeling).

Hieronder leest u de toetsing en conclusies op deze voorwaarden.

a) Alternatievenafweging

Omschrijving van de alternatieven

U heeft onderzocht of er redelijke alternatieven zijn voor de voorgenomen flora- en fauna-activiteit. U geeft hierover het volgende aan:

Juli 2023: in samenwerking met en nauw overleg tussen de provincie Utrecht en enkele terreinbeherende organisaties zijn laatstgenoemde overgegaan tot het plaatsen van informatieborden op verschillende relevante plaatsen in de bossen van de Utrechtse Heuvelrug. Op deze informatieborden wordt onder meer het advies gegeven om honden aan te lijnen en staat wat te doen bij een ontmoeting met een wolf.

September/oktober 2023: een (eerdere) poging werd gedaan om deze wolf te verdoven en te zenderen, destijds met als primair doel onderzoek te doen naar de bewegingen en het gedrag van deze wolf. Deze actie werd eveneens ondernomen op initiatief van de provincie Utrecht, team Natuur en Landbouw, en ook op basis van een plan van aanpak dat de Zoogdierverseniging in opdracht van aanvrager had opgesteld. Gepoogd werd met een verdovingsgeweer in de nabijheid te geraken van de betreffende wolf. Uitvoering werd mogelijk gemaakt doordat de Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht instemming verleende om een bestaande onderzoeksontheffing, afgegeven door de provincie Gelderland aan de Zoogdierverseniging, te gebruiken op het grondgebied van de provincie Utrecht. Dit initiatief heeft niet geleid tot het gewenste resultaat. Toen er een vrouwtje verscheen op de Utrechtse Heuvelrug verminderde het ongewenste gedrag van de wolf en werden de activiteiten gestaakt. Na het overlijden van de wolvijn door een aanrijding keerde het ongewenste gedrag vanaf januari 2024 terug.

Commented [WP9]: Op basis van 8.74r, derde lid, Bkl wordt een dergelijke vergunning alleen verleend aan een faunabeheereenheid, tenzij de noodzaak ontbreekt voor het verrichten van de activiteiten door tussenkomst van een faunabeheereenheid we zullen dus in het besluit moeten aangeven waarom we het in dit geval aan een ander (onszelf) verlenen.

Oktober 2023: op een [provinciale webpagina](#)² wordt actuele informatie aangeboden over wat inwoners kunnen doen als ze een wolf tegenkomen. Hieronder worden onder andere genoemd het houden van afstand, luid spreken en het maken van gebaren. Verder worden betrokkenen hierop doorverwezen naar het Wolvenmeldpunt om waarnemingen door te geven. Belanghebbenden worden verwezen naar de webpagina van BIJ12 waarop men meer te weten kan komen hoe wolvenschade te voorkomen en hoe men deze kan melden. Een link naar een [provinciale subsidiepagina](#) maakt het de bezoeker gemakkelijk om meer te weten te komen over vergoedingen voor de installatie van wolfwerende raster. Een link naar de Faunabeheereenheid leidt tot meer informatie over hoe belanghebbenden een beroep kunnen doen op door de provincie Utrecht beschikbaar gestelde tijdelijke wolfwerende afrastering (zogenaamde [wolvennoodsets](#)).

April/mei 2024: In de april- en mei-editie 2024 van de provinciepagina in [huis-aan-huis-bladen](#) van de Utrechtse gemeenten met grondgebied op de Heuvelrug werd aandacht besteed aan de aanwezigheid en vestiging van de wolf in de provincie. In een artikel werd informatie verstrekt over het monitoren, de territoriumbepaling, van de wolven in de provincie. Ook werden hierin tips gegeven over wat mensen kunnen doen als een wolf dichtbij komt en werd nogmaals het advies gegeven honden aan te lijnen.

Juli 2024: op Landgoed Den Treek-Henschoten zijn eerder dit jaar een wolvenpaar met welpen waargenomen. Dit betreft andere individuen dan de wolf waarvoor deze vergunning werd aangevraagd. Op het landgoed hebben zich recentelijk enkele incidenten voorgedaan die ook de media hebben gehaald. Op zaterdag 6 juli heeft één van de wolven van dit paar de hond van een wandelaar gegrepen en deze is niet teruggevonden. -Op dinsdag 16 juli heeft zich een confrontatie met een kind voorgedaan, waarbij het op het moment van schrijven van dit document [onduidelijk is of sprake is van een bijtincident](#). Het betrokken kind heeft gelukkig slechts lichte schaafwonden opgelopen. Beide incidenten zijn -volgens deskundigen van de Zoogdierverseniging te duiden als natuurlijk gedrag. Als reactie op confrontaties als deze heeft de burgemeester van Leusden, in overleg met de provincie Utrecht, het verordonneert het tijdelijk en gedeeltelijk [afsluiten van leefgebied](#) van dit wolvenpaar voor bezoekers.

Commented [BZ10]: Dat moet na vandaag aangepast worden

Afschot: dieren met vergelijkbaar gedrag als het individu dat genetisch bekend is als GW3237m en waarvoor deze vergunning wordt verleend worden in het buitenland onder voorwaarden afgeschoten.³ Conform de [IPO-interventierichtlijnen](#) is afschot pas mogelijk nadat negatieve conditionering niet heeft gewerkt of praktisch gezien onmogelijk is en ongewenst gedrag toch blijft voortduren [of als er geen aanleiding is voor de aanval of sprake is van extreme gewenning](#).

Conclusie alternatievenafweging

Gezien het bovenstaande zijn er geen redelijke alternatieve maatregelen meer mogelijk om de openbare veiligheid te garanderen zonder deze wolf opzettelijk te verstoren. De voorgenomen flora- en fauna-activiteiten worden ondernomen ter voorkoming van afschot en zijn als zodanig te interpreteren als in het belang van deze beschermde soort. Er wordt daarmee voldaan aan deze voorwaarde voor een omgevingsvergunning -in het kader van de Omgevingswet voor een flora- en fauna-activiteit.

² <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/natuur/wolf>

³ [5.1.2.e](#) [5.1.2.e](#) en [5.1.2.e](#) 2024. Plan van aanpak voor het negatief conditioneren van wolf GW3237m op de Utrechtse Heuvelrug. Rapport 2024.20. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

b) Belangenafweging

Aangedragen belangen

We toetsen of de voorgenomen flora- en fauna-activiteit nodig is op grond van een erkend belang zoals is vastgelegd in het Besluit kwaliteit leefomgeving. Zie voor een uitputtend overzicht van mogelijke belangen: 11.52, eerste lid, Besluit activiteiten leefomgeving en artikel 8.74k van het Besluit kwaliteit leefomgeving. De aanvraag wordt gedaan:

- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Omschrijving van de belangen

Het Wolvenmeldpunt ontvangt sinds 25 maart 2023 meldingen van bezoekers die een (solitaire) wolf waarnemen op de Utrechtse Heuvelrug, vanaf 10 mei 2023 bijna dagelijks, waaronder filmpjes van een wolf die mensen met hond benadert tot minder dan 30 meter afstand. Recentelijk komen steeds meer meldingen bij hen binnen over situaties waarin een wolf ook dichtbij personen komt zonder hond. In veel van de gevallen gaat het hierin om een mannelijke wolf die genetisch bekend staat als wolf GW3237m en die op basis van uiterlijke kenmerken herkenbaar is. Hoewel er tot op heden geen sprake is van een wolf met agressief gedrag is volgens deskundigen een risico op escalatie aanwezig:

Commented [ES11]: **voor dit specifieke individu GW3237m**

Van wilde wolven is bekend dat deze op grote afstanden al reageren op menselijke aanwezigheid, door zich op een afstand van zo'n 100 meter te verwijderen (Karlsso et al 2007). De onderliggende angst voor mensen die hierin sturend is (Theuerkauf 2009) vormt de beste manier voor het voorkomen van conflicten. Verlies van deze angst brengt de wolf dichtbij mensen en dit kan op enige termijn lijden tot confrontaties waarbij een wolf zich bedreigd voelt en zich verdedigend gaat gedragen (Linnell et al 2002), of in geval van voedsel conditionering kan overgaan tot aandringen wat met bijten gepaard kan gaan (McNay 2002).⁴

Het beleidskader wordt gevormd door het Interprovinciaal wolvenplan (IPO 2019) en het bijbehorende addendum (IPO 2023). Hierin wordt beschreven dat als een wolf meermaals mensen (met aangelijnde honden) benadert, mogelijk veroorzaakt door sterke voedselconditionering en gewenning, er uiteindelijk kans is op agressief gedrag met letsel voor de mens als gevolg. De interventierichtlijnen (Situatie wolf – mens, Situatie wolf – hond), die zijn opgenomen als separate bijlage bij het addendum, suggereren welke maatregelen dienen te worden genomen zodra een wolf een bepaald gedrag vertoont. Ongewenst gedrag afleren (negatief conditioneren) is dan de voorgeschreven maatregel. Volgens deze interventierichtlijnen is in een situatie waarin een wolf meermaals mensen (met aangelijnde honden) benadert sprake van een probleemsituatie. De situatie in het territorium van de Utrechtse Heuvelrug suggereert de interventierichtlijn het analyseren en monitoren van de situatie, publiekvoorlichting en negatieve conditionering.

Door de acute en onvoorspelbare aard van het zich voordoen van ongewenst gedrag, ontbreekt het aan gedegen internationaal wetenschappelijk onderzoek naar probleemsituaties met wolven. Daar tegenover staan

⁴ 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e 2024. Plan van aanpak voor het negatief conditioneren van wolf GW3237m op de Utrechtse Heuvelrug. Rapport 2024.20. Zoogdiervereeniging, Nijmegen.

praktijkvoorbeelden uit diverse landen met resultaten van gevolgde acties. Voor Europa zijn die verzameld in 'How to deal with bold wolves' (Reinhard et al., 2020).

Uit verantwoordelijkheid jegens zowel betrokken mensen, hun honden als deze wolf, is het van belang dat wordt geprobeerd het ongewenste gedrag van de wolf om te buigen. Bij verdere escalatie, zoals een situatie waarin deze wolf mensen (met aangelijnde honden) benadert, waarbij deze agressief gedrag vertoont, is volgens de IPO-richtlijnen sprake van een probleemwolf. Blijft een dergelijke situatie zich voordoen dan suggereren deze een lethale oplossing, welke gezien de strikt beschermde status van de wolf moet worden getracht te voorkomen.

Conclusie belangenafweging

Hiermee is voldoende onderbouwd dat de flora- en fauna-activiteit nodig is ter bescherming van wilde flora- en fauna (het betreffende individu van de soort wolf) en in het belang van de openbare veiligheid. Dit betekent dat het wettelijk erkend belang van de schadebestrijding is aangetoond. Er wordt voldaan aan deze voorwaarde voor een omgevingsvergunning in het kader van de Omgevingswet voor een flora- en fauna-activiteit.

c) Staat van instandhouding

De Staat van Instandhouding (Svl) is een begrip uit de Habitatrichtlijn (HRL). In praktische zin is de Svl een meetinstrument dat de afstand meet, van de situatie van een soort in bijvoorbeeld Nederland, tot het doel vanuit de HRL, namelijk dat er een 'levensvatbare populatie' is van de soort.⁵ De staat van instandhouding wordt vastgesteld aan de hand van de status en trend in de verspreiding, de populatieomvang van de soort, de kwaliteit van het leefgebied en het toekomstperspectief.

Voor de wolven binnen Europa worden nu negen subpopulaties onderscheiden. Deze subpopulaties worden in veel rapportages, beleidsdocumenten en zelfs jurisprudentie omschreven als 'afzonderlijk te onderscheiden populaties'. De Minimale levensvatbare populatieomvang (Minimum Viable Population of 'MVP') is een ondergrens voor de populatie zodat deze in het wild kan overleven. MVP verwijst naar de kleinste mogelijke omvang waarbij een biologische populatie kan bestaan zonder met uitsterven te worden bedreigd door natuurrampen of demografische, ecologische of genetische stochasticiteit (variaties). De in Nederland voorkomende wolven zijn onderdeel van de Centraal Europese wolvenpopulatie, één van de negen Europese subpopulaties, die zich heeft verspreid over de landen Polen, Tsjechië, Oostenrijk, Duitsland, Luxemburg, België en Nederland. Het totale aantal wolven in de Centraal Europese populatie wordt geschat op ca. 3638. Het aantal met in Nederland met DNA geïdentificeerde individuen is 66 (2023).⁶

Specifiek voor de wolf wordt – op basis van richtlijnen van het IUCN – voor een geheel of hoofdzakelijk geïsoleerde – populatie uitgegaan van minimaal 1000 volwassen dieren. Als een wolvenpopulatie genetisch en demografisch effectief verbonden is met andere wolvenpopulaties, kunnen meer dan 250 volwassen dieren voldoende zijn als MVP.⁷

⁵ www.zoogdiervereniging.nl

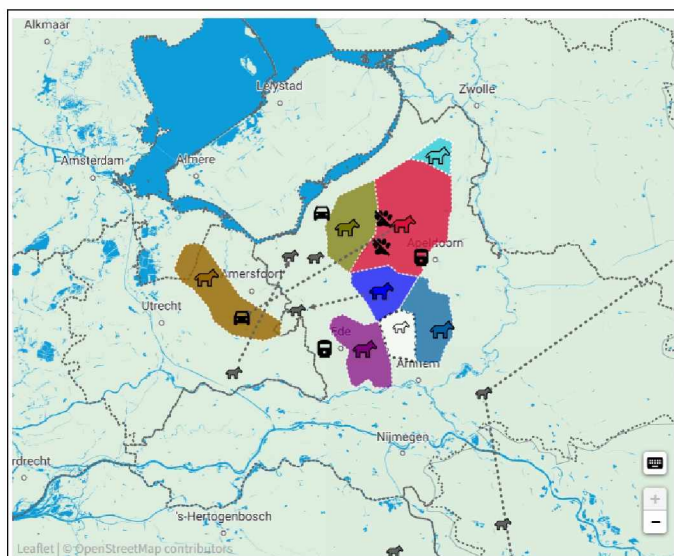
⁶ Dekker, J., Brink, D.B. van den, en Boerema, L., 2024. Populatieontwikkeling en verspreiding van de wolf in Nederland, een modelmatige studie hoe de binnen Nederland voorkomende wolvenpopulaties zich kan ontwikkelen, inclusief een ecologisch-juridische analyse hoe de Nederlandse populatie in relatie staat met de ons omringende landen. Jasja Dekker Dierecologie B.V., Arnhem.

⁷ Linnell J., V. Salvatori & L. Boitani (2008). Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2).

Wolven hebben leefgebieden die over landsgrenzen heen reiken, maar strikt vanuit Nederlands perspectief is het niet aantoonbaar dat de wolf zich in een gunstige staat van instandhouding bevindt. Naar verwachting komt de Europese Commissie in 2024 naar buiten met haar kijk op de wolvenproblematiek in de Europese lidstaten. De Commissie overweegt een voorstel op papier te zetten voor een andere beschermingsstatus van de wolf.

In Nederland hebben zich in de afgelopen jaren enkele roedels wolven gevestigd. De eerste wolf vestigde zich in 2018 op de Noord-Veluwe. Begin 2019 voegde zich hier een tweede wolf bij. Dit paartje kreeg sinds 2019 ieder jaar jongen. De afgelopen jaren ontstonden er meer wolvenroedels- en paren. In ons land leven momenteel negen wolvenroedels. Dit zijn wolvenparen die jongen hebben gehad. Bij zeven van de negen roedels zijn er in 2023 welpen gezien.⁸ Inmiddels is duidelijk dat een wolvenpaar met een vijftal welpen zich bevindt binnen de provincie Utrecht op Landgoed Den Treek-Henschoten in Leusden. De wolf in kwestie betreft een ander individu, een solitaire reu welke een nakomeling is van de Noord-Veluweroodel. Deze wolf was de eerste wolf met een territorium binnen de provincie Utrecht. Waarnemingen van wolven worden gedaan in een groot gedeelte van Nederland.

Onderstaande weergave toont een grafische weergave van de actuele wolventerritoria in Midden-Nederland.

Toelichting: wolventerritoria in Midden-Nederland (bron: Bij12 Faunazaken)

Effect van de voorgenoemen flora- en fauna-activiteiten op de aanwezige beschermde soort

De IPO-interventierichtlijnen suggereren dat in probleemsituaties wolf-mens en wolf-hond getracht wordt de oorzaak hiervan op te sporen, honden waar mogelijk af te schermen van mogelijke contacten met de wolf en het publiek voor te lichten. Deze suggesties werden geadresseerd in de alternatievenafweging. Indien resultaat

⁸ <https://www.bij12.nl/onderwerp/wolf/verspreiding-wolf-wolf-in-nederland/>

vervolgens uitblijft suggereren de IPO-richtlijnen negatieve conditionering in een zo vroeg mogelijk stadium en het monitoren van de situatie.

Het individu op de Utrechtse Heuvelrug vertoont gedurende langere tijd ongewenst gedrag. Er is volgens de IPO-richtlijnen sprake van een probleemsituatie, welke dient te worden gemonitord en geanalyseerd. Dit kan volgens deskundigenadvies worden gedaan door het dier te vangen en te zenderen. Indien noodzakelijk kan worden overgegaan tot aanvullend negatief te conditioneren: een sterke negatieve prikkel koppelen aan een bepaalde situatie of specifiek gedrag. Hierin is het belangrijk dat het dier een link leert leggen tussen een mens en/of hond en de negatieve prikkel, waardoor de angst voor mens en/of hond wordt versterkt en het problematische gedrag niet meer optreedt.

De voorstellen in het plan van aanpak, welke door aanvrager werden overgenomen zijn de volgende:

1) *Het vangen met een pootklem en verdoven:*

Verdoven heeft een grotere kans van slagen in een gecontroleerde situatie waarin de wolf eerst wordt gevangen in een softcatch leghold trap (hierna: SCT). Dit zijn pootklemmen die zijn voorzien van een rubberen bescherming tegen verwonding en deze worden geactiveerd wanneer een springveer in het mechanisme wordt ingedrukt. Een goede afstelling van de SCT voorkomt dat kleinere zoogdieren of jonge wolven het mechanisme kunnen activeren. Zodra geactiveerd sluit de klem zich om de poot van de wolf heen, zonder deze serieus te verwonden. Het kan voorkomen dat er een blauwe plek of ander ongerief ontstaat, maar dit vormt vrijwel nooit een gevaar voor het overleven van een wild dier, hetgeen wordt ondersteund door review studies uitgevoerd door Turnbull *et al.* (2013) en Gese *et al.* (2019). Het is belangrijk dat hierbij gebruikt wordt gemaakt wordt van een signaalfunctie die het projectteam alarmeert zodra de pootklem is geactiveerd. Hierdoor wordt voorkomen dat het gevangen individu aan langdurige stress wordt blootgesteld.

Een vangactie in combinatie met verdoven wordt slechts uitgevoerd buiten de door deskundigen aangegeven kwetsbare periode tussen half april en eind juni, waarin welpen worden geboren en waarin het gedurende langere afwezigheid van één van de ouders direct van invloed kan zijn op hun overleven. Er is bij alle wilde dieren een kans dat het dier onverwacht heftig reageert op het verdovingsmiddel en eventueel zelfs kan overlijden. De inzet van veilig verdovingsmiddel dat gebruiksklaar wordt geleverd door een ervaren dierenarts verkleint dit risico. Het verdoven van een gevangen individu met behulp van een verdovingsgeweer wordt uitgevoerd door een gekwalificeerde faunabeheerder. Een dierenarts komt direct ter plaatse na verdoven en houdt toezicht op dierenwelzijn. Het te gebruiken verdovingsmiddel is tientallen keren ingezet op andere plaatsen in Europa en Amerika. Daarbij is nooit gevoeligheid voor de werkzame stof aangetoond. Daarom wordt het middel gezien als veilig. Er blijft altijd kans op een individuele gevoeligheid voor de werkzame stof.

Deskundigen geven aan dat van het vangen en verdoven al een negatief conditionerende wering kan uitgaan. Het vangen met behulp van SCT is een methode die in Europa, Amerika en Canada succesvol wordt toegepast voor het onderzoek naar wolvenpopulaties.

Commented [ES12]: In feite is conform de IPO-richtlijn de eerste stap negatief conditioneren, publiek waarschuwen en een omgevingsvergunning opstellen. Monitoring is een onderdeel van de acties die je uitvoert, niet zijnde omschreven dat hier vangen, verdoven en zenderen als middel wordt bedoeld. Zo is monitoring ook opgenomen in de IPO-richtlijn bij het doden van de wolf.

Commented [ES13]: Even praktisch: dit is je middel nr. 1. Wat als in 2025 juist in deze periode een situatie zich voordoet en je acuut wilt handelen?

Verordening (EEG) nr. 3254/91 van de Raad van 4 november 1991 verbiedt in artikel 2 het gebruik van (alle) wildklemmen binnen de Europese Unie. Echter, In reactie op een vraag van Duitsland inzake de toepassing van SCT geeft zij aan dat deze voorschriften zien op een behoudsdoelstelling: als SCT noodzakelijk blijken bij onderzoek of monitoring met als doelstelling het verbeteren van de staat van instandhouding van de betreffende soort dan zou het strijdig zijn met de doelstelling van deze voorschriften om dit type klemmen onder het verbod te scharen.¹⁰

2) Negatief conditioneren door schieten met een niet-dodelijk projectiel

Internationaal is al diverse keren met niet-dodelijke projectielen op wolven geschoten met als doel het gedrag bij te sturen. Het gaat in zulke gevallen om het schieten met projectielen zoals paintballs, rubberen kogels of zogenaamde 'bean-bags'. Deze wijze van afschrikken heeft zich bewezen als effectieve maatregel voor het negatief conditioneren van grote roofdieren, waaronder wolven. Er is voor toepassing in Utrecht gekozen voor paintball. Volgens deskundigen zijn de risico's op verwonding groter door gebruikmaking van alternatieven als bean-bags (grote spreiding waardoor grotere kans op letsel aan ogen) en rubberen kogels (te hoge inslagenergie op afstanden kleiner dan dertig meter).

Paintball is oorspronkelijk ontworpen voor recreatief menselijk gebruik. Het heeft voldoende impact om aversief te werken en heeft grote veiligheidsmarges. In Yellowstone National Park in de Verenigde Staten wordt dit middel daarom tegenwoordig als standaard toegepast bij wolven die probleemsituaties veroorzaken (Cassidy et al 2022). Het is een veilig middel indien correct toegepast en gericht op de achterste delen van het lichaam, de gespierde achterhand; niet de zijde of de kop met risico voor de ogen. Uit milieuoogpunt worden biologisch afbreekbare patronen gebruikt. Ze bieden een ruime veiligheidsmarge, maar veroorzaken ook een gewenste fysieke reactie van ongemak die effectief zijn tijdens leerzame momenten waarop je negatief gedrag probeert te veranderen zoals wolven die te dicht bij mensen komen. De ervaring leerde dat 84% van de beschoten wolven onmiddellijk reageerde na zo'n actie (pers. comm. Stahler et al 2023).

Het in bijlage 1 voorgeschreven paintball-geweer met bijbehorende projectielen wordt wereldwijd ingezet door politie-eenheden bij crisissituaties. Dit gaat gepaard met een zeer gering risico op het verwonden van het doelwit. Ten aanzien van het geselecteerde paintball-geweer is de informatie van de Werkgroep internationaal recht en conventioneel wapengebruik betrokken bij de beoordeling van de vergunning. De gebruikte munitie is gemaakt van milieuneutraal materiaal. Ter voorkoming van permanent letsel voor de wolf dient het geselecteerde wapen niet op korte afstand van de wolf te worden gebruikt. De hiervoor door de gebruikers van de vergunning toegepaste afstand is minimaal circa 15 tot maximaal circa 30 meter. Dat is ruim meer dan de 3 meter afstand die minimaal wordt aanbevolen terwijl op een afstand van 30 meter nog voldoende zuiver gericht kan worden.

3) Zenderen

⁹ Verordening (EEG) nr. 3254/91 van de Raad van 4 november 1991 houdende een verbod op het gebruik van de wildklem in de Gemeenschap en op het binnenbrengen in de Gemeenschap van pelzen en producten die vervaardigd zijn van bepaalde in het wild levende diersoorten uit landen waar gebruik wordt gemaakt van de wildklem of andere vangmethoden die niet stroken met de internationale normen voor humane vangst met behulp van vallen. Publicatieblad Nr. L 308 van 09/11/1991. p. 1-4. [EUR-Lex - 31991R3254 - NL \(europa.eu\)](#)

¹⁰ Brief Director-General Calleja, Ref. Ares(2018)1412230 - 14/03/2018.

Commented [BZ14]: En veel onnauwkeuriger dan de FN 303

Commented [BZ15]: Wij hebben dit in een voorschrift vastgelegd evenals monitoring van de actie

Commented [ES16R16]: VV'ers van Utrecht kunnen dit inzien, vergunning is toegestuurd.

Door een wolf te zenderen is het mogelijk om het gedrag van de wolf na een invasieve maatregel te volgen en de effectiviteit van de maatregel te beoordelen. Als uit de zenderdata blijkt dat de wolf zich nog steeds vooral ophoudt in hondenlosloopgebieden of in de nabijheid van mensen komt, kan worden besloten om aanvullend negatief te conditioneren. Doordat de wolf een zender heeft, is de wolf enerzijds makkelijker te lokaliseren om hem aanvullend negatief te conditioneren, doordat hij live te volgen is. Anderzijds kunnen de waarnemingen van wolven die te dicht bij mensen komen in het wolvenmeldpunt worden geverifieerd met de zenderdata van het betreffende individu.

Commented [BZ17]: De theorie is dat het alleen werkt als hij het afwijkende gedrag vertoont. Als je middels de zender het dier opspoort en beschiet is het effect minstens onzeker

Het is mogelijk om in de dagen na het zenderen van afstand (met verrekijker o.i.d.) te zien of de wolf verwondingen heeft opgelopen en zich voldoende kan voortbewegen. Als een situatie ertoe leidt dat moet worden besloten de wolf te doden dan is door de zender met grote zekerheid de goede wolf te doden. De zender blijft tijdelijk om de nek van de wolf: door natuurlijke verwerking van een katoenen verbinding valt de zender na verloop van tijd af. Naar verwachting binnen 2 jaar. Een nadeel van zenderen is dat een wolf moet worden verdoofd (hiervoor besproken).

Het vangen, verdoven en zenderen van een wolf betreft handelingen die geen onomkeerbare invloed hebben op het betreffende individu of de populatie. Afschrikken zonder blijvende negatieve gevolgen voor een individuele wolf doet geen afbreuk aan het ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding van de wolf als soort. Dit is bekrachtigd door de Rechtbank Midden-Nederland in haar tussenuitspraak van 1 september 2023.¹¹

Commented [ES18]: Staat wel iets haaks op de beschrijving onder (1) Het vangen met een pootklem en verdoven (heftige reactie op verdovingsmiddel of in uiterste geval overlijden).

2.5 Conclusie toetsing aan de omgevingsvergunningsvoorwaarden

U heeft voldaan aan de voorwaarden voor een omgevingsvergunning in het kader van de Omgevingswet voor een flora- en fauna-activiteit. Daarom verlenen we u een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, Ow >, <11.46>, <11.46>, <3.8, eerste lid>, <11.54> van het Besluit activiteit leefomgeving.

3. Aanvullende informatie

3.1 Inwerkingtreding en verzending van dit besluit

Vier weken nadat dit besluit aan de aanvrager bekend gemaakt is, treedt dit besluit in werking. Dit betekent dat de werkzaamheden vanaf dat moment uitgevoerd kunnen worden. Heeft u een vraag over de inwerkingtreding? Neem dan contact op met het team Vergunningverlening Natuur en Landschap via servicebureau@provincie-utrecht.nl of 030 258 91 11.

Twee werkdagen na bekendmaking aan de aanvrager verschijnt dit besluit ook op www.officiëlebevestigingen.nl.

De provincie hecht veel waarde aan een goede samenwerking en bevordert dat de verschillende overheidsinstanties zo veel mogelijk gecoördineerd optreden. Informatie-uitwisseling is daarom belangrijk.

We verzenden deze beschikking aan de aanvrager van de omgevingsvergunning en een afschrift van de beschikking aan:

- A. Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Utrecht;
- B. Stichting Faunabeheereenheid Utrecht;
- C. Politie Regio Midden Nederland.

¹¹ Rb. Midden-Nederland 1 september 2023, ECLI:NL:RBMNE:2023:4453, r.o. 24

3.2 Bezwaar indienen

Belanghebbenden kunnen bij Gedeputeerde Staten van Utrecht bezwaar indienen tegen dit besluit binnen zes weken na de verzenddatum van deze beschikking. De datum van ontvangst van het ondertekende bezwaarschrift bepaalt of het binnen deze termijn van zes weken valt. We raden u daarom aan zo snel mogelijk het bezwaarschrift in te dienen. U kunt op de volgende manieren een bezwaarschrift indienen:

1. Via het formulier "Bezwaar maken tegen een beslissing van de provincie". U vindt dit formulier op www.provincie-utrecht.nl.
2. Via een zelfgeschreven bezwaarschrift.

Kunt u nog niet precies aangeven waarom u bezwaar maakt, bijvoorbeeld omdat u hiervoor nog aanvullende informatie of advies nodig heeft? Dan kunt u in het bezwaarschrift-formulier of het zelfgeschreven bezwaarschrift aangeven dat u pro forma bezwaar wilt maken. U kunt dan op een later moment aangeven waarom u bezwaar maakt. Verstuur deze aanvullende bezwaargronden per post binnen vier weken nadat u het bezwaarschrift verstuurd heeft.

Print het ingevulde bezwaarschrift-formulier of het zelfgeschreven bezwaarschrift, onderteken het met een "natte handtekening" en stuur het inclusief eventuele bijlagen per [5.12.4](#) naar:

Provincie Utrecht
t.a.v. de secretaris van de Awb-adviescommissie
Postbus 80300
3508 TH Utrecht

Aan de behandeling van een bezwaarschrift zijn geen kosten verbonden.

Let op: het indienen van een bezwaarschrift stelt de inwerkingtreding van het besluit niet uit. Vindt u het belangrijk dat een rechter met spoed kijkt naar de werking van het besluit, voordat Gedeputeerde Staten van Utrecht een beslissing nemen op uw bezwaarschrift? Dan heeft u de mogelijkheid om een voorlopige voorziening aan te vragen bij de rechtbank. Een voorlopige voorziening is een apart proces, naast het bezwaar. Het is een speciale maatregel zolang het bezwaar nog in behandeling is. De voorzieningenrechter kijkt in dat geval of er een spoedeisend belang is en komt met een uitspraak of de werkzaamheden op basis van het besluit wel of niet mogen starten of doorgaan. U moet op het moment dat u een voorlopige voorziening aanvraagt al wel een bezwaarschrift ingediend hebben. Het verzoek om een voorlopige voorziening stuurt u naar:

Voorzieningenrechter van de Rechtbank Midden-Nederland
Sector bestuursrecht
Postbus 16005
3500 DA Utrecht

Aan de behandeling van een voorlopige voorziening zijn kosten verbonden. Meer informatie hierover vindt u op www.rechtspraak.nl.

3.3 Andere toestemmingen

Het kan zijn dat u voor de voorgenomen flora- en fauna-activiteit ook andere ontheffingen, (omgevings)vergunningen of toestemmingen nodig heeft op grond van andere wetten, verordeningen of

onderdelen van de Omgevingswet. Neem voor meer informatie hierover contact op met uw gemeente en/of regionale uitvoeringsdienst.

Heeft u een vraag over dit besluit? Neem dan contact op met het Servicebureau Domein Landelijke Leefomgeving via servicebureau@provincie-utrecht.nl en 030 258 91 11.

Wanneer u contact opneemt, geef dan het zaaknummer van de aanvraag door (dit zaaknummer vindt u bovenaan deze beschikking). Dan kunnen we u zo snel mogelijk helpen.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Utrecht,
namens hen,

5.1.2.e

Teamleider Vergunningverlening Natuur en Landschap
Domein Landelijke Leefomgeving

Bijlage 1: Voorschriften bij de omgevingsvergunning

Naast de wettelijke voorschriften voortvloeiend uit de Omgevingswet verbinden we aan dit besluit de volgende voorschriften:

Schadesoort, omgevingsvergunningsduur, omgevingsvergunningsperiode(n) en tijdstip, locatie en preventieve maatregelen

- a. De omgevingsvergunning wordt verleend aan provincie Utrecht, team Natuur en Landbouw, 5.1.2.e
- b. De omgevingsvergunning geldt voor het opzettelijk vangen en verstoren van een specifiek individu van de soort wolf, te weten het individu dat genetisch bekend is als GW3237m, met behulp van soft catch leghold traps, een verdovingsgeweer en eventueel een paintballgeweer, in het belang van zowel de wilde fauna als de openbare veiligheid.
- c. Naast de persoon genoemd onder a kunnen van deze omgevingsvergunning gebruik maken: alle personen in hun specifieke rol als zodanig genoemd in het plan van aanpak.¹²
- d. De omgevingsvergunning geldt van vier weken na bekendmaking van dit besluit tot 10 juli 2025.
- e. De omgevingsvergunning geldt voor de omgeving van Leusden.

Melden en rapporteren

- f. Monitoring van data en duiding van gedrag wordt gedaan door een onafhankelijke wolvendeskundige van de Zoogdierverseniging of die hiervoor door deze organisatie wordt ingeschakeld.
- g. Vanaf de inwerkingtreding van deze vergunning, maar zolang vangen en zenderen nog niet heeft plaatsgevonden ontvangt de vergunninghouder een wekelijks overzicht van meldingen uit het gebied en of hierbij probleemgedrag van het betreffende individu is waargenomen, duiding of het probleemgedrag is afgenomen of toegenomen en duiding in geval van escalatie van gedrag of van een bijzondere probleemsituatie.
- h. Indien gedurende een aaneengesloten periode van zes weken na inwerkingtreding van deze vergunning geen probleemgedrag van het betreffende individu is waargenomen (via het Wolvenmeldpunt of ~~social~~sociale media) wordt het project waarvoor deze vergunning wordt verleend beëindigd.
- i. Nadat vangen en zenderen van het betreffende individu is geslaagd wordt vergunninghouder hiervan onverwijld in kennis gesteld. Hierna wordt gedurende een periode tot één jaar periodiek informatie gedeeld met de vergunninghouder en gedrag geduid, mondeling dan wel schriftelijk.

Voorschriften voor het opzettelijk vangen en verstoren

- j. De personen die met de dieren omgaan, voeren hun werkzaamheden uit zonder gebruikmaking van geweld en zorgen ervoor dat de dieren letsel en onnodig lijden zoveel mogelijk bespaard blijft.

Overige voorschriften

- k. De omgevingsvergunning kan door Gedeputeerde Staten te allen tijde gemotiveerd worden ingetrokken, geschorst of gewijzigd.
- l. Voorafgaan aan de uitvoering van de voorgenomen flora- en fauna-activiteiten wordt door de 5.1.2.e en 5.1.2.e aan deze vergunning toestemming gevraagd aan de eigenaar c.q. grondgebruiker van de

Commented [BZ19]: Dit ziet er vreemd uit, wie moet info verzamelen en versturen?

Commented [BZ20]: Dit voorjaar was er een langere periode geen waarneming van het gedrag. Vergunning voor zenderen eindigt al in januari.....

Commented [ES21R21]: Door zeer waarschijnlijk een aansluitende gerechtelijke procedure kun je in de knel komen met zo'n korte termijn, wat er uiteindelijk toe leidt dat je het helemaal niet in kunt zetten.

Commented [BZ22]: Wie is eigenaar van de data?

¹² 5.1.2.e 5.1.2.e en 5.1.2.e 2024. Plan van aanpak voor het negatief conditioneren van wolf GW3237m op de Utrechtse Heuvelrug. Rapport 2024.20. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

- m. Het project wordt begeleid door een erkend onderzoeker en wordt na afloop geëvalueerd, waarbij de lessen hieruit worden gedeeld met wetenschappers uit het internationale deskundigenteam dat werd geraadpleegd voorafgaand aan het vaststellen van genoemd plan van aanpak, voorts vastgelegd in het internationale document 'How to deal with bold wolves'.
- n. Gebruik van het vangmiddel soft catch leghold traps wordt slechts toegepast op terrein dat niet voor publiek toegankelijk is en in combinatie met een signaleringsfunctie dat het vangteam direct waarschuwt nadat een het vangmiddel wordt geactiveerd.
- o. Alle gebruikers van deze vergunning dienen te voldoen aan de vereisten en voorwaarden die in deze vergunning en de toepasselijke wet- en regelgeving zijn gesteld.
- p. Individuen van deze soort die mogelijk worden gevangen maar die niet voldoen aan de genetische identiteit GW3237m, of andere dieren, worden zonder dat deze worden gezenderd zo spoedig mogelijk vrijgelaten.
- q. Gebruikers van deze vergunning zijn tijdens uitvoering van flora- en fauna-activiteiten hieraan gerelateerd, waar van toepassing, in het bezit van een draagverlof op basis van de Wet wapens en munitie.
- r. Aanvullend negatief conditioneren wordt slechts uitgevoerd na een geslaagde poging tot vangen en zenderen en wanneer hier, op grond van duiding door betrokken wolvendeskundige, voldoende aanleiding toe is. Het middel dat hierbij wordt gebruikt is een paintballgeweer van het type FN-303 (of vergelijkbaar).
- s. Tijdens de uitvoering dient de gebruiker van de vergunning er zorg voor te dragen dat de veiligheid van aanwezige mensen is gegarandeerd. Om die veiligheid te waarborgen wordt de wolf eerst met handgebaren en luid spreken op voldoende afstand van mens of voertuig verjaagd, gebruik van de paintball volgt daarna. Voor het toepassen van het middel geldt een minimumafstand van de schutter tot de wolf van 15 meter en een maximumafstand van 30 meter, daarbij dient dusdanig gericht te worden dat de bilspier/achterhand van de wolf getroffen wordt en alleen indien sprake is van een stilstaande of langzaam bewegende wolf zodat nauwkeurig gericht kan worden.
- t. Gebruikers van deze vergunning houden een logboek bij en overleggen dit op verzoek van vergunninghouder.

Commented [ES23]: Hoe kun je op het moment van vangen deze genetische zekerheid hebben?

[voeg de onderstaande bijlagen aan de beschikking toe. Start elke bijlage op een nieuwe pagina. En vermeld de bronnen van stukken die je overneemt van de aanvrager.]

Bijlage 2: Locatie plangebied

Bijlage 3: Plan van aanpak